

REFLEXE STRANICKÉHO SYSTÉMU A OPOZIČNÍ SMLOUVY

VÍCE NEŽ DVĚ TŘETINY RESPONDENTŮ HODNOTÍ CHOVÁNÍ STRAN KRITICKY, ASI ČTVRTINA OSLOVENÝCH JE ALESPŮŇ ČÁSTEČNĚ SPOKOJENA.

V POSLEDNÍCH TŘECH LETECH NÁZORY NA CHOVÁNÍ STRAN JEN MÍRNĚ KOLÍSAJÍ. JAKO OPOZIČNÍ STRANA JE VÝRAZNOU VĚTŠINOU VIDĚNA US-DEU, KSČM A KDU-ČSL, PROBLEMATICKY SE V TOMTO SMĚRU JEVÍ ODS.

PŮSOBNÍ V POSLANECKÉ SNĚMOVNĚ RESPONDENTI NEJLÉPE HODNOTÍ U ČSSD, NEJHŮŘE U KSČM.

OPOZIČNÍ SMLOUVA RELATIVNĚ NEJLÉPE PROSPÍVÁ SESTAVENÍ VLÁDY A JEJÍ STABILITĚ.

Ve dnech 21.-28.1.2002 provedlo Centrum pro výzkum veřejného mínění SoÚ AV ČR v rámci výzkumu Naše společnost 2002 pravidelné kontinuální šetření, v němž bylo dotázáno celkem 1020 osob reprezentujících obyvatelstvo ČR starší 15 let (kvótní výběr). V případě různých sociodemografických skupin uvádíme jen statisticky významné hodnoty.

Necelých 5 měsíců před volbami do Poslanecké sněmovny se CVVM SoÚ pokusilo zmapovat současné postoje občanů k jednotlivým politickým stranám. Dotázaní se vyjadřovali k chování stran, k jejich působení v Poslanecké sněmovně PCR a hodnotili z různých hledisek prospěšnost opoziční smlouvy, která se jeví jako důležitý fenomén naší politické scény.

Více než dvě třetiny respondentů hodnotí chování stran kriticky (68% = 43% celkově se mu chování stran příliš nelíbí + 25% je situací znechucen). Asi čtvrtina oslovených je alespoň částečně spokojena (24% = 2% je spokojen + 22% k některým stranám má výhrady).

Spokojenost s chováním politických stran z hlediska **delšího časového horizontu** dokumentuje tabulka č. 1. **V posledních třech letech názory na chování stran jen mírně kolísají – nespokojenost se pohybuje mezi 64 až 70%, spokojeno bývá kolem čtvrtiny dotázaných.**

Současné výsledky jsou o něco příznivější než únorové hodnocení před posledními parlamentními volbami v roce 1998 – skupina nespokojených je o 6 procentních bodů nižší.

Tabulka č.1: Spokojenost s chováním politických stran v letech 1996 až 2002

	2/96	4/96	5/96	6/96	4/97	10/97	2/98	6/98	2/99	9/99	6/00	6/01	1/02
Zcela spokojen	5	6	7	14	1	1	1	3	1	1	2	2	2
Výhrady k některým stranám	39	38	40	51	25	22	21	32	27	21	20	26	22
Celková kritika chování stran	27	27	24	17	35	39	39	33	37	40	38	38	43
Znechucení politickou situací	11	9	10	5	28	30	35	22	27	30	31	26	25
Nezajímá se	18	20	19	13	11	8	4	10	8	8	9	8	8

Sloupcová procenta. Velikost náhodné statistické chyby je +-3%.

Sympatizanti ODS a ČSSD jsou častěji s chováním stran spokojeni, naopak stoupenci KSČM vyjadřují častěji znechucení.

Všem respondentům pokládáme jako doplňující také otevřenou otázku: „**Ke které politické straně máte největší výhrady?**“ Po dotázaných jsme požadovali, aby uváděli stranu na prvním a druhém místě (viz tabulka č.2).

Nejčastěji byly **na 1. místě** uváděny ODS (28%), KSČM (23%) a ČSSD (12%). **Na 2. místě** se rozdělení „hlasů“ poněkud vyrovnalo - nejčastěji ODS (19%), dále pak ČSSD (17%), KSČM (14%), US (12%), ODA (10%) a KDU-ČSL (9%).

Celkově vyjádřila výhrady skoro polovina dotázaných vůči ODS, více než třetina ke KSČM, tři desetiny k ČSSD a skoro pětina k US-DEU a ODA. 15% uvedlo Čtyřkoalici a asi desetina respondentů deklarovala výhrady ke KDU-ČSL a SPR-RSČ.

Tabulka č.2: **Výhrady občanů k politickým stranám**

Výhrady vůči:	NA 1. MÍSTĚ	NA 2. MÍSTĚ	CELKEM UVEDLI
ODS	28	19	47
KSČM	23	14	37
ČSSD	12	17	29
US-DEU	7	12	19
ODA	8	10	18
4K	8	7	15
KDU-ČSL	3	9	12
SPR-RSČ	4	6	10

1. a 2. sloupec-sloupcová procenta, doplněk do 100% tvoří další uváděné strany a odpovědi „neví“

Ve srovnání s předchozím šetřením v červnu 2000 poklesla nyní frekvence uvádění ČSSD, ODS i US-DEU jako stran, k nimž má respondent největší výhrady. Naopak nárůst zaznamenala KSČM. Porovnáme-li současné hodnoty s výsledky před volbami do PS 1998, výrazně si polepšila ODS. Výrazný pokles výhrad vůči SPR-RSČ je třeba dát do souvislosti se ztrátou její tehdejší role na naší politické scéně.

Tabulka č.3: **Největší výhrady občanů vůči politickým stranám od února 1998 do ledna 2002 - součet uvedení strany na 1. a 2. místě**

Výhrady vůči:	únor 98	únor 99	červen 00	leden 02
ODS	65	50	59	47
KSČM	25	33	32	37
ČSSD	11	25	48	29
US-DEU@	7	39	26	19
KDU-ČSL	15	17	12	12
SPR-RSČ	43	7	4	10

sloupcová procenta, dopočet do 200% tvoří výhrady k dalším stranám a odpovědi "nevím"

@ v předchozích šetřeních US

Jak vypadá závislost na volebních preferencích respondentů, ukazuje tabulka č.4.

Tabulka č.4: **Výhrady k chování stran podle volebních preferencí v lednu 2002**

Největší výhrady má vůči:	Ve volbách by dali svůj hlas:					
	ODS	US-DEU	KDU-ČSL	ČSSD	4K	KSČM
ODS	2	22	37	30	36	54
US-DEU	8	0	1	13	1	11
KDU-ČSL	8	3	0	4	0	2
ČSSD	18	25	10	1	18	10
4K	8	0	4	13	0	8
KSČM	44	36	26	19	33	1

sloupcová procenta, dopočet do 100% tvoří jiné odpovědi a kategorie „neví“, všechny údaje reprezentují strany uvedené na prvním místě

Stoupenci ČSSD, KDU-ČSL a KSČM mají shodně nejčastěji výhrady k chování ODS. K chování sociální demokracie a KSČM se negativně staví zejména sympatizanti ODS a US-DEU. Obecně nejmenší výhrady napříč stranickým spektrem panují ve vztahu ke KDU-ČSL.

Poprvé jsme tentokrát požádali dotázané o zhodnocení působení jednotlivých stran v Poslanecké sněmovně. **Nejlépe je hodnocena ČSSD** (50% kladných hodnocení), **nejhůře KSČM** (jen 24% kladně a 61% záporně), (viz tabulka 5).

Tabulka č.5: **Hodnocení působení stran v Poslanecké sněmovně**

	Kladně ¹	Záporně ²	Neví
ČSSD	50	39	11
KDU-ČSL	39	44	17
ODS	34	56	10
US-DEU	31	51	18
KSČM	24	61	15

100% v řádce, 1) součet kategorií „rozhodně kladně“ a „kladně“

2) součet kategorií „rozhodně záporně“ a „záporně“

V souvislosti s existencí opoziční smlouvy se v naší společnosti vynořuje otázka, které strany vlastně lidé považují za opoziční. Proto jsme se respondentů zeptali: „**Které z následujících politických stran, podle Vašeho názoru, na české politické scéně vystupují jako strany opoziční?**“ Z výsledků vyplývá (viz tabulka 6), že **jednoznačně opoziční stranou není ČSSD a jako opozice je výraznou většinou viděna US-DEU, KSČM a KDU-ČSL. Problematicky se jeví ODS**, kterou dvě pětiny označily jako stranu opoziční a stejně velká skupina ji za opozici nepovažuje.

Tabulka č. 6: **Které strany vystupují jako opoziční**

	VYSTUPUJE JAKO OPOZIČNÍ STRANA	NEVYSTUPUJE JAKO OPOZIČNÍ STRANA	NEVÍ
US-DEU	64	13	23
KSČM	60	18	22
KDU-ČSL	56	21	23
ODS	41	41	18
ČSSD	8	77	15

100% v řádce

ODS je častěji brána jako opoziční svými vlastními přívrženci a přívrženci ČSSD, naopak za opozici ji ve zvýšené míře nepovažují stoupenci čtyřkoalice, US-DEU a KDU-ČSL. **US-DEU** vidí jako stranu opoziční více sami její vlastní voliči a voliči ODS. **KDU-ČSL** je stranou opoziční častěji pro stoupence čtyřkoalice a stranou neopoziční pro stoupence ODS. Více jako opozici sebe berou přívrženci **KSČM**, tuto stranu naopak za opoziční častěji nevnímají sympatizanté čtyřkoalice. V případě ČSSD se podle volební přízně neobjevily žádné diference.

Po mimořádných volbách v červnu 1998 dvě nejsilnější strany, ČSSD a ODS, uzavřely dohodu, na jejímž základě posléze vznikla menšinová vláda ČSSD a pro níž se vžil termín „**opoziční smlouva**“. Po téměř čtyřech letech uplynulých od jejího podepsání se CVVM opakovaně zaměřilo na to, jak občané hodnotí tento prvek výrazně ovlivňující současnou politickou realitu. **Podrobnější strukturu názorů na důsledky opoziční smlouvy** jsme se pokusili zmapovat pomocí otázky, která sledovala pohled respondentů na prospěšnost opoziční smlouvy ve vztahu k demokracii, politické stabilitě, ekonomice státu, legislativnímu procesu a mezinárodní pozici země¹ (viz tabulka 7).

Opoziční smlouva podle dotázaných relativně nejlépe prospívá politické stabilitě, výrazně pozitivně v případě snadnějšího sestavení vlády. **Všechny ostatní oblasti jsou hodnoceny kritičtěji**, i když poměrně významné je hodnocení prospěšnosti „tak napůl“ (mezi pětinou až třetinou otázaných). V případě mezinárodního postavení ČR uvádí pětina dotázaných, že opoziční smlouva na ně neměla vliv.

1) **Znění otázky:** „Po volbách do Poslanecké sněmovny uzavřely ODS a ČSSD takzvanou opoziční smlouvu. Domníváte se, že tato smlouva prospěla:“

Tabulka č. 7: Názory na prospěšnost opoziční smlouvy ve vybraných oblastech v roce 2002

OPOZIČNÍ SMLOUVA	prospěla	tak napůl	neprospěla	neměla vliv	neví
snadnějšímu sestavení vlády	46	28	9	5	12
stabilitě vlády	34	31	17	5	13
politické stabilitě	29	33	21	6	11
stabilitě parlamentu	21	34	20	8	17
tvorbě zákonů	16	25	30	11	18
prosperitě ČR	13	26	28	15	18
mezinárodnímu postavení ČR	12	22	26	20	20
ekonomické situaci	12	29	32	12	15
demokracii	11	29	31	15	14

100% v řádku

Tabulka č.8: Názory na prospěšnost opoziční smlouvy ve vybraných oblastech v roce 2000 až 2002

	prospěla 00 /01/2002	tak napůl 00/01/2002	neprospěla 00/01/2002	neměla vliv 00/01/2002	neví 00/01/2002
demokracii	7/ 7/ 11	26/ 28/ 29	39/ 36/ 31	9/ 13/ 15	19/ 16/ 14
politické stabilitě	17/ 20/ 29	33/ 33/ 33	31/ 27/ 21	4/ 7/ 6	15/ 13/ 11
ekonomické situaci	7/ 10/ 12	23/ 26/ 29	44/ 38/ 32	9/ 10/ 12	17/ 16/ 15
tvorbě zákonů	9/ 9/ 16	28/ 27/ 25	38/ 36/ 30	7/ 10/ 11	18/ 18/ 18
mezinárodnímu postavení ČR	9/ 10/ 12	20/ 19/ 22	31/ 28/ 26	16/ 21/ 20	24/ 22/ 20

řádková procenta

Některá z hodnotících kritérií jsme uplatnili již v předchozích dvou letech, a proto se zde můžeme podívat, jak se postoj občanů vyvíjel. Lze konstatovat, že ve všech zkoumaných oblastech **došlo během posledních dvou let k určitému otupení negativního vnímání opoziční smlouvy.**

Přestože se podle sociodemografických charakteristik v jednotlivostech hodnocení liší, obecně lze říci, že smlouvu jako prospěšnou častěji hodnotí lidé s dobrou životní úrovní, politickou stabilitu vyzdvihují více lidé s vyššími stupni vzdělání (zejména VŠ). Z hlediska stranických preferencí jsou smlouvě častěji nakloněni voliči ODS a ČSSD. Naopak odpovědi, že smlouva je ve sledovaných attributech "neprospěšná" nadprůměrně volili dotázaní se špatnou životní úrovní a voliči KSČM a čtyřkoalice.

Výzkum CVVM SoÚ V02-01, otázky PV.8,9,11, PI.6 a PD.2
Zpracovala: Alice Glasová, tel.66009295, e-mail: glasova@soc.cas.cz
Vydáno dne: 20.2.2002

Kód informace: PV20220b